

AZ ÓKORI GÖRÖG LÍRA

Szapphó és Anakreón

A LÍRA MŰNEME

Az elnevezés a görög „lüra” (húros hangszer) szóból származik. A három műnem egyike, a lírai (általában verses) műfajok összessége.

Lényege az erős szubjektivitás/személyesség: az érzelmek, hangulatok fontosabbak a külvilág tényeinél, eseményeinél, tárgyainál.

A jelen idő jellemzi: az én (lírai én, versbeszélő) jelen állapotát fejezi ki.

Az érzelmeket keletkezésük közben ábrázolja.

Hagyományos műfajai: epigramma, elégia, dal, himnusz.

AZ ANTIK IDŐMÉRTÉKES VERSELÉS

A hosszú és rövid szótagok váltakozása az alapja.

Hosszú szótag: hosszú magánhangzó vagy rövid magánhangzó+két mássalhangzó.

Rövid szótag: rövid magánhangzó, amelyet legfeljebb egy mássalhangzó követ (a kétjegyű betűk egy mássalhangzónak számítanak).

Leggyakoribb verslábak:

daktilus: tá, ti, ti (Dániel – lengedi) – —

spondeus: tá, tá (Sárát – lépő, lassú)

trocheus: tá ti (Tóni – lejt)

jambus: ti tá (Janó – menő, szökő)

anapesztus: ti ti tá (Anikó – doboló)

pirrichius: ti ti (Piri – sebes, pici)

HEXAMETER – IDŐMÉRTÉKES SORFAJTA

Szabályai:

hat verslábból (daktilusból) áll,

a daktilusok spondeusokkal helyettesíthetők,

az ötödik versláb mindig daktilus,

a hatodik láb csonka, az utolsó szótag lehet hosszú is, mivel utána szünet jön.

Ha ez túl száraz lenne, hallgasd meg a **Bélga együttes** *Hexameter* című dalát.

<https://youtu.be/cvb3-sAmmók?t=1>

Ajánlott olvasmány

Horváth Viktor: *A Vers ellenforradalma*

HÉTKÖZNAPI HEXAMETER

— — | — ∪ ∪ | — ∪ ∪ | — — | — ∪ ∪ | — ∪

Gépjármű-vezető jogosítványok kiadása

ÓKORI LÍRAI MŰFAJOK

Epigramma

Eredetileg rövid, vésett feliratot jelentett. Sírfelirat.

Később önálló műfajjá vált.

A római epigrammaköltők óta szellemes, satirikus vagy gúnyos műfaj.

Elégia

A görögök számára versforma: disztichonban íródott szöveg.

Mai értelemben emlékező, melankolikus líra alkotás.

ÓKORI LÍRAI MŰFAJOK

Óda

Tárgya lehet rendkívüli esemény, személy, helyszín vagy akár elvont fogalom.

Az egyházi himnuszok gyakran istenséghez szóló ódák.

Hangja magasztos, emelkedett.

Fontos eleme: második személyű megszólítás.

ÓKORI LÍRAI MŰFAJOK

Dal

A legalapvetőbb lírai műfaj.

Egy élethelyzet, érzelmi állapot bemutatása.

Hangulatilag egységes.

Általában a legalapvetőbb érzelmekhez, tevékenységekhez kapcsolódik: szerelmi dal, gyászdal stb.

ÓKORI LÍRAI MŰFAJOK

Himnusz

Eredetileg vallásos óda egy istenség dicsőítésére.

Ódai szárnyalású, magasztos, ünnepélyes, segítséget kérő ima.

SZAPPHÓ

Leszbosz szigetén élt a Kr. e. VII-VI. században.

Kevés műve maradt fenn.

Az első költőnő.

„Némelyek azt mondják, hogy a Múza kilenc. Be kicsiny szám!
Leszboszi Szapphó ím, tízre egészíti ki.” Platon

Témája a szerelem.

A leszboszi dalköltészet és a szapphói strófa megteremtője.

Arisztokrata családból származott.

Fiatal lányokból alapított társaságot.

Aphroditéhez

Tarka trónodon, kegyes Aphrodité,
Zeusz leánya, már könnyörülj te rajtam!
Fájó kínra mért csalod, ó hatalmas,
tőrbe a lelke?

Inkább jőjj hozzám, ahogy annyi másszor
mindig hajlottál a szavamra, s jöttél,
kedvemért elhagyva aranylakását
égi atyádnak.

Fürge pár veréb a kocsidba fogva
siklott, míg a föld feketélt a mélyben,
sűrűn verték szárnyukat, égi úton
vágva az ösvényt.

Gyorsan érkeztek veled, és mosoly járt
halhatatlan arcodon, ó te boldog,

úgy kérdezted, hogy mi bajom, mi végre
hívtalak újra,

hogy mi kívánság gyötör újra engem.
„Csábító szóval kit akarsz, hogy hozzád
hozza Peithó hű szerelemre, Szapphó,
mondd ki, ki bántott?

Mert ha most kerül, hamar ő keres fel,
most ha nem kell tőled ajándék, ő ad,
most ha nem szeret, hamar érted ég majd,
bár ne akarja.”

Jöjj ma is hozzám s szabadíts ki engem
súlyos gondomból, s mire hajt a lélek,
teljesíts nekem te magad s e harcom
küzd velem együtt.

APHRODITÉHOZ

A szerelem istennőjéhez fohászkodik, és szerelmi bánatát panaszolja el.

Néha már inkább követel.

Aphrodité szerepének váltakozása:

a szenvedés okozója - korábbi szerelmek megvalósítója - küzdőtárs.

Szerkezete:

ABA, azaz az első két versszak a könnyörgés,

3–6. versszak az indokoló rész,

utolsó strófa ismét könnyörgéssel zárul.

APHRODITÉHOZ

Nem kultikus ima, nem magasztalás.

Egy ember érzelmeinek ábrázolása többfelől nézve: változik az idő, a nézőpont.

Ellentét

a boldog isten fölénye – a tébolyult szívó, szenvedő Szapphó

Milyenek látja az istennő?

Az istennő külső nézőpontot hordoz: „jelenléte” rámutat az érzelmek változó mivoltára.

ANAKREÓN

Anakreón a Kr. e. VI–V. században élt.

Rövidebb művek és töredékek maradtak ránk.

Állandó témái a szerelem, a bor, valamint az öregedés.

Az öregkori líra archetípusa (ősképe).

Gyűlölöm, azt aki telt kupa mellett, bort iszogatván,
háborút emleget és lélekölő viadalt.

S kedvelem azt ,aki bölcs és Aphrodité meg a Múzsák
szép adományairól zengve szeretni tanít.

fordította: Radnóti Miklós

Az ókori epika közösségi jellegű: az egyén élete nem érték, másodlagos. A nép az
elsődleges.

Anakreónnak ez már nem fogadható el, őt nem érdekli a háború, korára sem
jellemző a hősiesség.

A kései görög líra gyönyörködik az élet szépségében, élvezi az életet és a játékot.

BORDAL... ENGEM A SZERELEM... (RÉSZLETEK)

Nosza, hozd, fiú, a kancsót,
kiiszom ma egyhuzamban.
De a tíz pohárnyi vízhez
ne vegyél csak öt pohár bort:
hogy a mámor el ne csapjon,
íme, csínján iddogálok.

Engem a Szerelem piros
lapdával sziven ért, és egy
szépcipőjü, aranyhajú
lánnyal játszani hívott.

Lesbosban született a lány.
Csak csúfolta fehér fejem
s elfutott gonoszul, gonosz
társnőjére kacsintva.

TÖREDÉK A HALÁLRÓL

A halánték deres immár, a haj őszül koponyámon,
fiatalságom elillant, feketéllnek fogaim már,
oda van múltam, az édes, rövid és csúf, ami jön még.
Remegek már a haláltól, hisz a Hádészban a szöglet,
ami vár rám, hideg és szűk, a lejárat is ijesztő,
s aki egyszer lemegy, az már soha fel nem jön a fényre...

Fájdalmasan őszintén beszél az elmúlásról.

A halál megjelenítése a konkrét, fizikai felől az elvont, transzcendens felé halad.

A mű szerzője és címe	Műfaja	Mikor íródott?	Keletkezési körülményei	Mit érdemes tudni róla?	Témája, szerkezete	Motívumok	Linkek
Szapphó: Aphroditéhez	himnusz	i.e. VII – VI. sz.	Szapphó Lesbosz szigetén élt és alkotott.	Szapphói strófa, szapphói sor. Fő témája a szerelem.	Bensőséges vallomás, segítséget kér Aphroditétől. Nem közösségi, hanem személyes/individuális jellegű. Szerkezete: ABA.	nyíltság, szerelem, dalköltészet, féltékenység	Platón, Catullus, Ady, Kovács András Ferenc
Anakreón: Töredék a halálról, Bordal, Gyűlölm...	töredék, bordal, epigramma	Kr. e. VI–V. században	Csak rövidebb művek és töredékek maradtak ránk.	A háború helyett az élet örömeit hirdette.	Az életszeretetet egyetlen dolog fenyegeti: a halál. A lírai és epikus költészet közti ellentétet fogalmazta meg.	szerelem, bor, öregkori líra archetípusa	Csokonai: Anakreóni dalok

KIHÍVÁS – HALADÓ SZINTŰ FELADAT

Egészítsd ki Hérodotosz (görög történetíró) szövegét a hiányzó műfaj nevével!

„A halottakat ott temették el, ahol elestek. Dicsőségüket, azokkal együtt, akik még akkor pusztultak el, mielőtt Leónidász elbocsátotta volna a szövetségeseket, egy kőbe vésett _____ hirdeti, mely így hangzik:

*Háromszázszor tízezer ellenség sora küzdött
itt - s Peloponnészosz négyszer ezernyi fia.*

Ez mindannyiukra vonatkozik, külön a spártaiakra pedig a következő:

*Itt fekszünk. Vándor, vidd hírül a spártaiaknak,
megcselekedtük, amit megkövetelt a haza.”*